

Datum: 2021-09-22

Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje

Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje

Handläggare: Sara Andersson

Socialdepartementet

Yttrande God och nära vård – Rätt stöd till psykisk hälsa (2021:6)

Sammanfattning

Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, består av två medlemsorganisationer, Norrtälje kommun och Region Stockholm. Kommunalförbundet har beretts tillfälle att yttra sig över delbetänkande SOU 2021:6 God och nära vård – Rätt stöd till psykisk hälsa. Kommunalförbundet har tidigare yttrat sig över tre av utredningens delbetänkanden och är generellt positiv till den omstrukturering av hälso- och sjukvårdsystemet som utredningen God och nära vård arbetat med sedan 2017. Kommunalförbundet har några generella synpunkter på betänkandets förslag och bedömningar. En av dessa är att ett förtydligande av primärvårdens ansvar gällande psykisk hälsa inte nödvändigtvis behöver ske genom lagändring. För att värna om ett holistiskt förhållningssätt, kan det istället ske genom att stärka och motivera verksamheterna att inom sitt eget ansvarsområde och över huvudmannagränser, utveckla och samordna insatser för patienter med lindrig psykisk ohälsa.

Kommunalförbundet har specifika synpunkter på utredningens förslag och bedömningar i avsnitt 1,2,3 och 6 varav några är:

- Kommunalförbundet ställer sig frågande till utredningens bedömning att den föreslagna lagändringen inte omfattas av finansieringsprincipen med motiveringen att arbete för psykisk hälsa redan är en del av primärvårdens uppdrag (1.1).
- Kommunalförbundet anser att betänkandet inte tillräckligt belyser på vilket sätt utvecklingen mot Rätt stöd till psykisk hälsa ska bidra till att förbättra tillgängligheten till psykiatri för dem som är i behov av specialiserad vård. En farhåga är att omställningen kommer att innebära en konkurrens om resurser mellan primärvården och den specialiserade vården (2.1).
- I en till ytan stor och glest befolkad kommun som till exempel Norrtälje kommun, kommer inte alla invånare ha möjlighet att erbjudas en snabb bedömning vid psykisk ohälsa. Vårdgivarna kommer i flera fall behöva organisera sig i ett centraliserat team alternativt i större enheter, på bekostnad av den geografiska tillgängligheten. En anpassning vid kravställning till de lokala förutsättningarna är nödvändig (6.2.2).

- Kommunalförbundet saknar ett fördjupat resonemang omkring i vilka fall det är mest ändamålsenligt att samordning av insatser sker inom primärvården. Hälsosamordnares roll, samverkan med civilsamhälle, insatser för att motverka ensamhet och anhörigstöd gränsar mot kommunens ansvar enligt socialtjänstlagen och det folkhälsoarbete som redan bedrivs i kommuner och regioner. Det finns risk att det uppstår nya parallella spår och dubbelarbete om de olika huvudmännen inte samverkar med varandra (6.2.3).
- Utöver att de statliga satsningarna behöver vara långsiktiga och samlade, anser kommunalförbundet, att de också behöver riktas mot uppdrag över huvudmannagränserna för att stödja ett holistiskt förhållningssätt (6.3.4).

Bakgrund

Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje har beretts tillfälle att yttra sig över betänkande SOU 2021:6 *God och nära vård – Rätt stöd till psykisk hälsa*. Kommunalförbundet består av två medlemsorganisationer, Norrtälje kommun och Region Stockholm. Medlemsorganisationerna har gett kommunalförbundet i uppdrag att utifrån behoven hos invånarna i Norrtälje kommun, bedriva, beställa och ansvara för all hälso- och sjukvård samt omsorg om äldre personer och personer med funktionsnedsättningar. Utredningen *Samordnad utveckling för god och nära vård* har arbetat sedan 2017. Kommunalförbundet har yttrat sig över utredningens tidigare betänkanden, SOU 2017:53, SOU 2018:39 och SOU 2020:19.

Generella synpunkter

Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje är generellt positiv till den omställning av sjukvårdssystemet som utredning God och Nära vård arbetat med sedan 2017. Rätt stöd till psykisk hälsa utifrån primärvårdens grundläggande uppdrag är en viktig del i detta arbete. Utredningen inleder med ett viktigt förtydligande, att man i tidigare betänkanden aldrig skiljt den fysiska hälsan från den psykiska utan betonat vikten av ett holistiskt förhållningssätt och en personcentrerad hälso- och sjukvård. Kommunalförbundets generella bedömning är att ett förtydligande av primärvårdens ansvar gällande den psykiska hälsan inte nödvändigtvis behöver ske genom lagändring, utan genom att stärka och motivera verksamheterna att utveckla och samordna sina insatser för patienter med lindrig till måttlig psykisk ohälsa. Oavsett författningsändring eller annat vägval, anser Kommunalförbundet att nationellt stöd och styrning gentemot huvudmännen är en förutsättning i genomförandet av den omstrukturering som utredningen *Samordnad utveckling för god och nära vård* adresserar. Kommunalförbundet vill särskilt lyfta behovet av incitament för samverkan och samarbete över huvudmannagränserna som en förutsättning för Rätt stöd till psykisk hälsa.

Synpunkter på enskilda delar

Kap 1 Författningsförslag

Utredningen föreslår en ändring i hälso- och sjukvårdslagen. Förändringen som ska träda i kraft 1 juli 2022 görs i syfte att särskilt adressera den psykiska ohälsan i den omställning av hälso- och sjukvården och i den primärvårdsreform som nu pågår. Kommunalförbundet ställer sig frågande till utredningens bedömning att den föreslagna lagändringen inte omfattas av finansieringsprincipen med motiveringen att arbete för psykisk hälsa redan är en del av primärvårdens

uppdrag. Detta mot bakgrund av den ambitionshöjning som utredningen beskriver som nödvändig. Även om ansvaret för insatser vid lättare psykisk ohälsa redan är en del av uppdraget är utveckling inom flera områden en förutsättning för omställningen. Resurstillskott är enligt kommunalförbundets uppfattning en nödvändighet för en jämlik vård i hela landet.

Kap 2 Utredningens uppdrag, arbetssätt och utgångspunkter

2.1 Direktiven

Kommunalförbundet anser att betänkandet inte tillräckligt belyser på vilket sätt utvecklingen mot *Rätt stöd till psykisk hälsa* ska bidra till att förbättra tillgängligheten till psykiatri för dem som är i behov av specialiserad vård. En farhåga är att omställningen kommer att innebära en konkurrens om resurser mellan primärvården och den specialiserade vården.

2.6 Samhällskontexten där uppdraget getts

2.6.2 Föreningslivets roll

Kommunalförbundet delar uppfattningen att civilsamhället är en viktig samarbetspart i arbetet med att öka den fysiska och psykiska hälsan men vill samtidigt betona att det inbegriper flera sektorer i samhället som förfogar över resurser för stöd till föreningslivet. I Norrtälje kommun är "Aktiv Senior" ett exempel på en framgångsrik flersektoriell samverkan mellan kommunens folkhälsosamordnare, kommunalförbundet och lokala idrottsföreningar. Primärvården är i detta sammanhang en kanal för kommunikation med personer som är 65 år och äldre som bjuds in till fysisk aktivitet och social samvaro i grupp på veckobasis.

Kap 3 Förutsättningar för primärvårdens arbete med psykisk hälsa

Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje instämmer i de ställningstaganden som utredning gör omkring utvecklingsbehov, kopplade till primärvårdens grundläggande uppdrag avseende psykisk hälsa och som är sammanfattade under följande delar i betänkandet:

3.3.5 Sammanfattande reflektioner

Behov av att primärvården inom området psykisk hälsa implementerar nationella riktlinjer, nationellt och regionalt kunskapsstöd samt forskning.

3.4.4 Sammanfattande reflektioner

Behov av förtydligande omkring hur uppdraget krävs av huvudmännen i förfrågningsunderlag och inom den kommunala hälso- och sjukvården.

3.5.4 Sammanfattande reflektioner

Behov av att skyndsamt utveckla en mer systematisk och standardiserad dokumentering och uppföljning av primärvårdens arbete med psykisk ohälsa.

3.6.5 Sammanfattande reflektioner

Behov att utveckla digitala tjänster på området psykisk ohälsa. Kommunalförbundets uppfattning är att användningen av digitala tjänster i primärvården kräver en implementering av de digitala arbetssätten. Det finns behov av kompetensutveckling både hos huvudmän, beställare samt de som arbetar i verksamheterna. Vidare ska användning av digitala behandlingsmetoder

alltid vara ett fritt val för patienten och alternativ måste finnas för de som av olika skäl inte kan eller vill använda digitala kanaler.

3.7.5 Sammanfattande reflektioner

Behov av kompetenshöjning och tillkommande utbildningsinsatser samt en reglering av så kallad grundläggande psykoterapiutbildning. Kommunalförbundet anser det vara positivt om fler personalkategorier inom primärvården som arbetar med psykisk hälsa är legitimerade. Teamarbete där flera personalkategorier samarbetar ökar förutsättningarna för att patienten ska få en god fysisk och psykisk vård. Teamarbete förutsätter samtidigt relativt stora enheter alternativt samarbete mellan flera enheter.

Kap 6 Primärvårdens organisering

Utredningens bedömningar och reflektioner under kap 6 syftar till att stödja omställningen till nära vård och aktivt bidra till att det formuleras strategier och tas fram regionalt anpassade modeller.

6.1 En modell för att bättre möta psykisk ohälsa i primärvården

6.1.1 Om bedömningar

Kommunalförbundet är införstådd med de avvägningar utredningen gör kopplat till det kommunala självstyret samt svårigheten att med säkerhet uttala sig om specifika metoder utifrån god evidens. Det ger ett utrymme för tolkningar i den ottydlighet som uppstår och kommunalförbundet vill i sammanhanget påtala vikten av kunskaps- och kompetensutveckling som en förutsättning för omställningen till nära vård.

6.2 Rätt stöd till psykisk hälsa

6.2.1 Vägen in

Kommunalförbundet delar bedömningen att den kommunala hälso- och sjukvården, vid indikationer på eller vid identifierad psykisk ohälsa, behöver utvecklas och förtydligas och att det finns behov av rutiner för att säkerställa att patienten vid tecken på psykisk ohälsa ges tillgång till medicinsk bedömning av relevant kompetens. Kommunalförbundet menar att den medicinska bedömningen i första hand görs av läkare i primärvården för eventuell vidare remittering till specialistvård i nästa steg.

6.2.2 Organisering av primärvårdens insatser mot psykisk ohälsa

I en till ytan stor och glest befolkad kommun som till exempel Norrtälje, kommer inte alla invånare ha möjlighet att erbjudas en snabb bedömning vid psykisk ohälsa. Vårdgivarna kommer i flera fall behöva organisera sig i ett centraliserat team alternativt i större enheter, på bekostnad av den geografiska tillgängligheten. En anpassning vid kravställning till de lokala förutsättningarna är nödvändig. Det är också viktigt att uppmärksamma de områden som har särskilda behov utifrån socioekonomiska förutsättningar. I sammanhanget är det viktigt att de satsningar som görs utifrån socioekonomiska faktorer, följs upp på ett tydligt sätt.

6.2.3 Samverkan och samarbete

Kommunalförbundet saknar ett fördjupat resonemang omkring i vilka fall det är mest ändamålsenligt att samordning av insatser sker inom primärvården.

Hälsosamordnares roll, samverkan med civilsamhälle, insatser för att motverka ensamhet och anhörigstöd gränsar mot kommunens ansvar enligt socialtjänstlagen och det folkhälsoarbete som redan bedrivs i kommuner och regioner. Det finns risk att det uppstår nya parallella spår och dubbelarbete om de olika huvudmännen inte samverkar med varandra.

I Norrtälje bedriver kommunen och kommunalförbundet ett tvärasektoriellt och långsiktigt arbete för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa. Arbetet inkluderar flera av kommunens förvaltningar samt kommunalförbundet som ansvarar för hälso- och sjukvård samt omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättningar. Nästa steg i detta arbete är, i linje med utredningens förslag och bedömningar, att närmare länka samman primärvårdens uppdrag inom psykisk hälsa med det arbetet som redan pågår.

6.3 Förutsättningar för Rätt stöd till psykisk hälsa

6.3.1 Strukturer för patientdelaktighet och anhörigstöd

Kommunalförbundet känner igen det problem utredningen lyfter om frånvaro av rutiner för stöd till anhöriga barn och vuxna som i betydligt högre grad behöver uppmärksammas och erbjudas stöd i enlighet med vad hälso- och sjukvårdslagen föreskriver.

6.3.2 Utbildning och kompetensförsörjning

Kommunalförbundet anser att det i kartläggningen är viktigt att belysa hur kompetenserna inom psykisk hälsa används i regionerna. Detta i syfte att ta fram förslag på kompetenskrav inom olika verksamheter för att kunna nyttja kompetenser på mest effektiva sätt. I den uppdelade vården ställs idag krav från flera verksamheter, på samma kompetenser. Det leder till resursbrist och negativa effekter för medarbetare och verksamheter.

Kommunalförbundet är positiva till en standardisering av den grundläggande psykoterapiutbildningen av flera skäl. Till exempel att det kan göra den till en mer attraktiv utbildning för arbetsgivare och för medarbetare som vill vidareutbilda sig.

6.3.3 Uppföljning och forskning

Kommunalförbundet anser att i uppbyggnaden av systematisk uppföljning behöver fler professioners journalföring styras med enhetliga begrepp och arbetssätt. Detta för att få en bild av hela vård- och omsorgsbehovet samt skillnader mellan regioner, kommuner och stadsdelar. ICF (Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa) finns att använda för detta ändamål. Forskning bör göras lättåtkomlig för professioner inom primärvården i det dagliga arbetet. Det stimulerar och kan bidra till att gör vård- och omsorgsutbildning mer attraktiv. Vidare menar kommunalförbundet att i arbetet med att ta fram kunskapsstöd bör även patientföreningar göras delaktiga.

6.3.4 Framtida statliga satsningar

Utöver att de statliga satsningarna bedöms behöva bli långsiktiga och samlade, anser kommunalförbundet, att de även behöver riktas mot uppdrag över huvudmannagränserna för att stödja utredningens holistiska perspektiv.

6.3.5 Utvecklingsarbete

Kommunalförbundet menar att det finns risk att de regioner och kommuner som inte deltar i modellutvecklingen avvaktar med sitt eget utvecklingsarbete. Istället bör uppdraget om modellutveckling ges till samtliga regioner och kommuner. Uppföljningar av hur stimulansmedel använts och goda exempel från olika delar av landet kan då lyftas fram, tillsammans med de problem och lösningar som identifierats under vägen.

Olle Reichenberg
Ordförande